

Psykopatenes språk

Psykopater bruker et mer rettferdiggjørende språk når de omtaler forbrytelsene sine, ifølge forskere som har analysert ulike morderes egne fortellinger.

Marianne Nordahl
journalist

Torsdag 27. oktober 2011
kl. 05:00

(Foto: Colourbox)

Hyppigere enn andre mordere, brukte psykopatiske mordere uttrykk som "fordi", "siden", "slik at" om ugjerningen, som ifølge forskere signaliserer at det "måtte gjøres".

Forskere ved Cornell University har gjort en databasert språkanalyse av 52 mordere som forteller om drap de har begått, hvorav 14 var diagnostisert som psykopater med en anerkjent intervjumetode som også brukes i rettspsykiatrien i Norge.

Forskerne fant flere trekk ved psykopatenes språk som skilte dem fra de andre morderne, og mener analysemetoden kan være nyttig for de som skal diagnostisere og behandle psykopater.

Funnene er publisert i tidsskriftet *Legal and Criminological Psychology*.

- Instrumentelle

- Disse forskerne har gjort en studie der de i utgangspunktet har hatt en forventning fra tidligere forskning om at psykopatenes måte å fortelle på skulle si noe om at de er instrumentelle. Altså at de er styrt av mer primitive drifter og behov, og har en mangel på følelsesliv.

Det sier Gunnar Johannessen, som er nestleder i psykiatrisk gruppe i Den rettsmedisinske kommisjon. Han har også vært rettspsykiatrisk sakkyndig i mange rettssaker.

Johannessen kjenner igjen noen av de språklige trekkene til psykopatene i den amerikanske studien.

- Det at psykopatene i språket indikerte at mordet måtte gjøres, er forventet ut fra hva vi visste fra før om personer med alvorlig dyssosial personlighetsforstyrrelse. Dette bygger altså opp under det som er kjent, sier han.

- Du har jo den klassiske: "jeg måtte slå ham, fordi han var sint på meg". En sånn tanke er jo uforståelig for de fleste voksne, og er mer en type atferd vi kanskje kan forvente hos barn, men som de slutter med etterhvert.

Opptatt av det materielle

Gjennomgangen av mordernes fortellinger viste også at psykopatene snakket mer om materielle ting, som hva de spiste på drapsdagen, framfor å beskrive følelsen av å begå drapet. Det er også i tråd med hva man finner dokumentert i kliniske studier, ifølge Johannessen.

Et tredje trekk ved psykopatenes språk var at de hadde en tendens til å snakke om drapet i fortid – og sånn sett skilte seg fra morderne som ikke var psykopater – disse gikk ofte mentalt tilbake i situasjonen og begynte å snakke i nåtidsform.

Denne forskjellen var noe nytt for den norske psykiateren.

- Akkurat dette har jeg ikke tenkt på i mitt arbeid som psykiater, så det er noe jeg kommer til å ta med meg videre, sier han.

- Ingen diagnose

Psykopati er ingen diagnose, men en ytterlighet i det man kaller dyssosial personlighetsforstyrrelse.

- Du har kanskje hørt folk si, for eksempel etter et samlivsbrudd, at ekskjæresten er "helt psykopat". Det er noe helt annet enn det vi snakker om her, sier Gunnar Johannessen.

Han understreker at en slik språkanalyse av samtaler med enkeltpersoner aldri ville kunne brukes som bevis for at personene er psykopat, blant annet for de studien sier noe om hva som er tendensen i en gruppe mennesker, og ikke direkte kan overføres til enkeltindivider.

- Blant personene har man summert opp skjematisk hvor mange ganger ord forekommer og sammenlignet med hyppighetene i forhold til kontrollgruppa.

- Å overføre gruppedata til et enkeltindivid kan være vanskelig, men funnene kan likevel være noe for klinikere å ta med seg i arbeidet sitt, sier han.

Mellommenneskelig avstand

Sammen med annet diagnoseverktøy, vil i tillegg blant annet psykiaterens erfaring spille inn i prosessen med å finne ut om en person er psykopat.

- Det er en klinisk vurdering man gjør når man setter seg ned og snakker med en person. Normalt vil man ha en samhørighet med mennesket man samtaler med.

- Når vedkommende har en slik alvorlig dyssosial personlighetsforstyrrelse får man i stedet en følelse av avstand – psykopatene skjønner ofte ikke det følelsesmessige aspektet ved det du sier. De skjønner hva du sier, men kobler det ikke til følelser, sier han.

(Foto: Colourbox)

Psykopati i hjernen

Johannessen er viss på at psykopati er en forstyrrelse som har grunnlag i det fysiske, altså i hjernen. Det er en del hjerneforskning som tyder på dette, ifølge ham.

- Jeg har jobbet med mennesker med autisme, og ser også en del likheter mellom psykopater og disse, sier han.

- Man ser i studier at deler av hjernen som har å gjøre med å lese ansiktsuttrykk, regulerer temperament og forståelse av følelser, er underutviklet. Men igjen, dette er tendenser i gruppen mennesker, og kan heller ikke brukes til å diagnostisere en enkeltperson som psykopat, sier Johannessen.

- Problemet er at når man ikke forstår andres følelser, kan man få problemer med å skjønne sine egne også – og hvis du ikke skjønner dine egne, er det i hvert fall vanskelig å uttrykke dem.

Mer "øh" og "eh"

Et at forskernes funn i studien var at psykopatene oftere enn de andre morderne brukte hyppigere fyll-lyder som på norsk kan oversettes til "eh" og "øh".

Forskerne lurer på, med litt tvil, om dette kan skyldes at psykopatene prøver hardere å gjøre et godt inntrykk, og bruker mer mentale krefter på å ramme inn historien.

Johannessen synes dette er en litt drøy tolkning, og tror at slik stotring kanskje heller kan skyldes manglende evner til å uttrykke følelsene sine.

- Medfødt

Det finnes avskygninger av psykopati – fra de som har noen empatiske evner, til de som ikke har noen i det hele tatt – det klassiske eksempelet er Hannibal Lecter, nevner Johannessen.

- Du gir uttrykk for at du mener psykopati er noe enkelte er født med. Kan man ikke ha blitt psykopat ved manglede sosialisering i barndommen?

- Her finnes det flere teorier, men hvis du snakker med folk som jobber i barnehage, kan de se trekk allerede fra to års alder. Barn med autisme kan du oppdage enda tidligere.

- De har manglede evner til å se årsak - virkning. De lurer på: "hvorfor kan jeg ikke knuse den mauren?" De andre barna vil integrere mors og fars oppfatning av at mauren får vondt, mens enkelte barn ikke klarer å skjønne den biten, sier Johannessen.

Hva kan nå inn?

Men hvordan nå inn til en psykopat, når det er liten nytte i å appellere til følelser, og når personen ikke har særlig innsikt i egne eller andres følelser?

Det Johannessen kjenner til av forskning tyder på dårlig dokumentert effekt av å behandle psykopater med psykoterapi. Den som eventuelt skal behandle bør dessuten først finne ut hvor intelligent personen er, mener han.

- Det er mye som tyder på at dersom personen er mindre intelligent, har vedkommende liten nytte av slik behandling.

- Dersom psykopaten er svært intelligent, derimot, kan han ha nytte av det, men bare i en slik forstand at han bruker det han lærer i psykoterapi til å manipulere andre mennesker seinere, sier han.

Derimot finnes det funn som tyder på at man, i likhet med autister, kan lære psykopater korrekt atferd, når de er barn eller ungdom, ifølge Johannessen som også opplyser om at avstraffelse sjelden virker som læringsmetode.

Lever i "rovdyr-verden"

Forskerne skriver i artikkelen at psykopaten har et "predatory world view". Det betyr ikke at psykopatene er på linje med et rovdyr, slik uttrykket kan gi assosiasjoner til.

- Det betyr at de ser det som at her må den sterkeste klare seg. Psykopaten tar en instrumentell tilnærming til dette, og tar seg til rette i stedet for å samspille, sier Johannessen.